

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0055

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT VIGESIM. QUARTUM. XXIV. HOOFDSTUK.

*Lignum Murinum. Caju Ticcós.**Muyzen-Hout, ofte de Tikos-Boom.*

C*Aju Ticcós* arbor est litorea, truncum gerens rotundum, sed non admodum rotundum, qui cortice obducitur glabro, crasso, & albicante, dividitur vero in majorem & minorem speciem, cujus hæc in binas iterum dividitur species, ita ut tres diversæ observentur.

Primo itaque *Caju Ticcós major* ita dicitur, quum truncum gerat altierem, sed parva gerit folia, ac proinde raram comam. In ramis recti & firmi locati sunt ramuli alterni, inque iis rachides foliosæ oppositæ & alternatæ: Hisce vero folia insident obposita, oblonga, parva, forma illorum *Tamarindi*, sed paulo majora & glabriora, inferiore parte obscure viridia & splendentia, prope petiolum latissima, fere quadrata seu parallelo-gramma constituentia. Non directe semper obposita, sed alternata sæpe in binos ordines locata sunt per duodecim a quatuordecim paria una in rachide, quæ sese per noctem sursum elevant ac claudunt, quod & in disruptis etiam observatur ramis, saporis fatui, quodammodo dulcis, sed ingrati.

Flores plurimi simul progerminant longo calici insidentes, quique formati sunt ex quinque albicantibus, angustis, crassiusculis, & retro flexis petalis instar florum *Capok*: In ipsorum centro stamina plurima locantur longiuscula instar serici crudi atque ejusdem coloris. Reliqua florum pars magis albicat, & ad tactum mollior est instar serici *Bombycini* densioris, gratumque spirans odorem.

Fructus sunt siliquæ planæ, tenues, sex septemve pollices longæ, vix binos latæ digitos, ac parallelo-gramma formantes, cultrum crassæ, undique vero crassis fimbriatæ oris, coloris gilvi seu ex cinereo flavi, in septem octove transversales isthmus divisæ, in quibus totidem officula reconduntur feminalia, pluresque simul dependent ex amplis racemis, unde, si per ventum moveantur, sonitum edunt, intus continentur tenuia & oblonga femina illis *Cannæ fistulæ* similia, vel paulo majora & oblongo-quadrata, quæ in plana sua parte similem cum parallela linea juxta oras gerunt formam, suntque glabra & dura, externe spadicea, interne sicca & viridi repleta medulla.

Exterius trunci lignum ex flavo albicat colore, ac molle est instar albastrii albi *Metrofideri*, unde inutile est ædificiis, ejus vero cor cinereum gerit colorem cum albo mixtum, in vetustis autem arboribus vix brachiis amplexibilibus cor hoc maximam trunci constituit partem, externa enim albastrii pars vix palmam crassa est, tumque cor obscure cinereum seu murinum gerit colorem, intermixto hinc inde fusco colore, uti in *Novella Nigra*, cum amplis, albicantibus & flavis striis, sed non elegantem formantibus adspæctum, quamdiu lignum non sit politum, quod porro adeo durum & grave est ac illud *Metrofideri*.

Secundo *Caju Ticcós minor* sic dicta, quum truncum gerat humiliorem, minoresque fructus, rachidesque ac folia habet sibi obposita, quæ vero duplo vel triplo majora sunt quam præcedentis, ac rotundiora & flaccidiora, fere instar illorum *Solulo*, quæ petiolis insident sibi obposita, ab utraque parte octo, saporis dulcis, sed ingrati.

Flores in amplis progerminant racemis, qui primo viridia sunt capitula, quæ sese aperiunt in flosculos infundibuliformes, minimis ex petalis constantes, qui in centro gerunt plurima stamina intricata, instar serici tenuia, superius purpurea, inferius alba.

Fructus magis siccum refert folium quam siliquam, forma mucronis hastæ, digitum circiter longam, ac pollicem latam, prope petiolum angustatam, coloris rubentis, quæ intus continet unum alterumve oblongum officulum feminale, flavescens ac durum instar illorum *Lingoi*.

Hujus truncus non adeo altus ac rectus est uti præcedentis, ac plerumque inclinatus & sinuosus est, crefcitque in planis ac saxosis litoribus: Ejus lignum plerumque album est, nec per longitudinem facile finditur, quum nodosum sit, cor vero gerit cinereum, ac raro in usum vocatur.

C*Aju Ticcós* is een strand-boom, met een ronden stam, dog niet zeer regt, met een evene, dikke, witachtige schorsse, verdeelt in een groot en kleen geslagt, waar van 't laatste wederom in twee verdeelt werd, uitmakende dus drie zoorten.

Eerstelyk: groot *Caju Ticcós*, alzo genaamt, om dat 't hooger van stam is; heeft kleene bladeren, en dierbalven een ydele kruyn. Aan de takken staan de regte en styve ryskens overdwars, en aan dezelve de gebladestelen, regt tegens malkander, en ook dwers. Aan deze steelen staan de blaadjes ook tegens malkander, langwerpige, kleen, in maniere als die van *Tamarinde*, dog wat grooter en gladder, aan de binnenste zyde swart-groen en glimmende, by den steel breedst, en voorts evenzydig, en bykans vierkant. Zy staan niet regt, maar verwisselt tegens malkander in twee ryen, by twaalf en veertien paaren aan een steel, en sluiten haar des nagts opwaarts t'zamen, gelyk ook de afgebrookene doen, van smaak smets, en wat zoet, dog onlieffelyk.

De bloemen komen veele by malkander voort, in een lang balsken of bekertje staande, en gemaakt van vyf witachtige, smalle, dikke, en agterwaards gebogene blaadjes, gelyk de bloemen van *Capok*. In de midden staat een lok, van dunne lange draatjes, gelykende rouwe zyde, ook van dezelfde kleur. De rest van de bloeme is witter, en zagt in 't aantasten, gelyk satyn, en wat zoet riekende.

De vruchten zyn platte dunne bouwten, zes en zeven duymen lang, schaars twee vingers breed, evenzydig, in de dikte van een mes, dog rondom met dikkere kanten gezoomt, vaal of graauw-geel van couleur, overdwars in zeven of agt beuveltsjes verdeelt, daar in zo veel zaden leggen, en hangen veele by malkander aan wyde troffen, daarom door de wint beweegt zynde, een gerammel makende; van binnen schuylen dunne en langwerpige zaden, die van *Cannæ Fistula* gelyk, of wat grooter, en langachtig vierkant, op de platte zyde een gelyke figuur met een parallele linie langs de kanten geteykent hebbende, glad en hard, buiten castanje-bruin, van binnen met een droog groen merg uitgevult.

Het buitenste hout van den stam is geel-wit, en week, als 't witte spint aan de *Yzerboute* bomen, en dierbalven ondeugent in den huisbouw, het hert is graauw met wit gemengt, maar aan de oude boomen die niet meer te omvaden zyn, beslaat dit hert het grootste deel van den stam, blyvende het buytenste deel van 't spint niet boven een hand dik, en 't hert wert als dan donker-graauw of muysvertwig, hier en daar ook wat bruyns vertonende, gelyk de *Novella Nigra*, met breede, witachtige, en geele streepen, dog gansch van geen aanzien, zo lang het niet gepolijst is, anders zo hard en swaar als *Yzerhout*.

Ten tweeden *Caju Ticcós* 't kleene alzo genaamt, om dat het lager van stam, en kleender van vruchten is, heeft zyne ryskens en bladeren ook tegens malkanderen staan, maar de bladeren zyn wel twee of driemaal grooter dan aan 't voorgaande, ook ronder en slapper, schier als die van *Solulo*, regt tegens malkander geschiikt aan baare stelen, agt van yder zyde, van smaak zoetagtig, dog onaangenaam.

Het bloeizel komt ook aan wyde troffen voort, zynde eerst groene knoppen, daar uit werden langbalzige bloempjes, met zeer kleene blaadjes, en daar in een lok van fyne verwerde draatjes, als zyde, boven peers, en onder wit.

De vrucht gelykt meer een droog blad, dan een bouwte, in gedaante van een yzer aan een piek, omtrent een vinger lang, en een duym breed, by den steel smalst, roodachtig van couleur, hebbende van binnen een of twee langwerpige zaden, bleek-geel en hard, gelyk die van *Lingoa*.

Deze stam is zo hoog nog regt niet, als de voorgaande, staat meest bellende en bogtig, op vlakke en steenige stranden. Het hout is meest wit, niet ligt in de lengte scheurende, om dat 't waarig is, met een graauw hert, en werd weinig gebruykt.

Tertio. *Caju Ticcus parvifolia* truncum gerit incurvum, & in scopulosis crescit litoribus: Ejus folia sunt minima instar illorum Tamarindi, sed firmiora, glabriora, & arcte sibi invicem adposita, filiquæ vero similes sunt illis præcedentis minoris speciei, tenues nempe & planæ instar folii, quæ undique acutas gerunt oras cultro similes, tres quatuorve pollices longæ, ultra unum in medio crassæ, externe obliquæ & per longitudinem striatæ, aliquando simpliciter, aliquando bifariam divisæ, continentque unum alterumve ossiculum oblongum ac quadratum, & flavescens, uti in præcedenti. Lignum albicat, parumque adhibetur.

Anni tempus. Prima species mensibus floret Augusto & Septembri, ac maturæ ejus filiquæ Majo ex arbore dependent, uti & secundæ speciei: Tertia maturas profert filiquas Novembri, ac plerumque tum foliis orbata est, quæ vel decidunt, vel a tenuibus ac terebibus comesta sunt erucis, Malaice Oelar Dynckal h. e. spithamalibus vermibus, atque hæ erucæ ita vocatæ sunt, quod nullos vel paucos admodum gerunt pedes, ac proserpendo caput cum anteriore corporis parte adtollunt, ac si viam demetere vellent, alteræ species foliis quoque orbata sunt, quum fructus maturi sint.

Nomen. Latine *Lignum Murinum* & *Murenæ*; Malaice *Caju Ticcus*, & *Caju Morea*; Amboinice in Hitoea *Aymabala*, eo quod hæ sæpe arbores ad ripas majorum fluminum nudis suis radicibus excavationes quasdam formant, sub quibus fluviatiles anguillæ amant latere, quæ Portugallis *Morea* dicuntur, quod derivatur a *Murena*, hisque incolis *Malaba* vocatur. Sive denominare illam velimus a forma Asteriæ, quæ cutim gerit ex nigro & luteo variegatam, instar cordis hujus ligni: Specierum differentiæ quibusdam ajectivis supra notatæ sunt. Quidam hanc confundunt cum Cellor Laut, quæ proprie est Zoraco edulis.

Locus. Hæc arbor in Amboinensi regione haud multum nota est, ac potissimum crescit in parva Cerama, Hitoe ora, atque infulus ad Amboinæ partem septentrionalem sitis: Prima & secunda species litora amant plana, loca fabulosa ac ventosa, circa quæ flumina decurrunt: Tertiam speciem inveni in litoribus scopulosis parvæ Ceramæ, ipsique vicina parva insula *Pulo Babi* dicta, nostratibus insula porcina vocata.

Ufus. Amboinenses raro hoc utuntur ligno, quum vix occurrat, nec nisi ad ædium postes adhibent, si vero illud vetustissimarum conquiri possit arborum, lati asserculi ex ipsarum corde formantur ad cistulas & loricas ex iis fabricandas, quæ politæ eleganter striatæ sunt, venis flavis per cinereum & nigrum lignum decurrentibus, fere instar Ligni Sancti Occidentalis: Exterius vero lignum ex albo flavescit, ac per longitudinem striatum instar Abietini ligni, fatisque durable est.

Ex hoc ligno varias jussi fabricari loricas, quæ primo adpectu nullam præ se ferebant elegantiam, & fordide cineræ videbantur, politæ vero glaberrimæ erant, elegantemque colorum varietatem exhibebant.

Hoc cum ligno convenire videtur, vel domestica ejus species esse, quod Javani & Malayenses *Pete* vocant, foliis fructibusque cum prima specie prorsus conveniens, excepto quod ossicula ejus feminalia matura nigrescant, sed intus viridia sint acrisque saporis. Hæ arbores sunt altæ & rectæ, cinereo crassoque ac glabro obductæ cortice: Lignum magis flavescit quam Amboinense, flavescens nempe, in senectute cor gerit nigricans seu fuscum striis flavis distinctum: Hæ arbores in Sumatra crescunt circa *Jambyam*, in Java circa *Bantam* & *Chirrebon*, ad fabulosas magnorum fluminum ripas, ubi radices ipsarum ingentes latebræ sunt anguillis, asteriis, squillis, similibusque, inde etiam Baleyam translata sunt, ubi *Balan Djingan* vocantur. Ipsarum fructus virides ac molles crudi toti comeduntur ad olera ac pices, dum gratam præbeant acrimoniam, qui autem illis vescuntur, per viginti quatuor horas gravem habent oris halitum, instar vetustioris urinæ foetentem, qui gravis odor in ipsa etiam urina ac fæcibus observatur, nihilominus tamen cibus habetur salutaris, inque foro venditur: Circa *Jambyam* arbores hæ tantos gerunt truncos, ut ampli ex ipsis formari possint crateres, Malayensibus *Dulang* dicti,

Tom. III.

Ten derden: De derde zoorte is het kleinbladige *Caju Ticcus*, ook met een kromme stam op klippige stranden wassende. De bladeren zyn zeer klein, als die van de Tamarinde, dog styver, gladder, en dicht aan malkander geschikt, de bouwen meest gelyk als aan 't voorgaande kleene geslagt, te weten dun en plat, als een blad, rondom met scherpe kanten als een mes, drie en vier duymen lang, in de midden ruym en breed, van buiten schuyns, en in de lengte gestreept, zomtyds enkeld, zomtyds in twee gedeelt, in hebbende een of twee langwerpige vierkante korts, bleek-geel, als de voorgaande. Het hout is wit, en weinig gebruykelyk.

Sayzoen. De eerste zoorte bloeyd in Augustus en September, en de rype bouwen hangen in May aan den boom; zo mede 't tweede geslagt. Het derde heeft zyn rype bouwen in November, en staat dan meest bloot van bladeren, die, of afgevallen, of van dunne en lange rupzen, in 't Maleyts Oelar Dynckal, dat is span-worm, genaamt, opgegeten zyn, zynde deze rupzen daarom zo genaamt, om datze geene of weinige voeten hebben, en in 't voortkruypen met 't voorste lichaam voortwerpen, als ofze den weeg overspannen wilden; de andere zoorte staan ook meest zonder bladeren, als de vruchten ryp zyn.

Naam. In 't Latyn *Lignum Murinum* en *Murenæ*; op Maleyts *Caju Ticcus* en *Caju Morea*: Amboinsch op Hitoe Aymalaha, om dat deze boomen dikwils aan de oeveren van groote rivieren staande met haare bloote wortelen eenige bollen maken, daar de rivier-Aelen geern onder schuylen, die by de Portugezen *Morea* (afkomstig van *Murena*) en deze Inlanders *Malaha* genaamt werden. Het zy dan dat men 't zo noemen wilde, na de gelykenisse van een *Lampreye* of *Prikke*, wiens buyd met geel en swart gespikkeld is, gelyk het hert van dit hout. Het onderscheid der geslachten is met eenige Adjectives boven uitgedrukt: Zommige vermengen het met Cellor Laut, 't welk eygentlyk de eetbaare Zoraco is.

Plaats. Deze boom is in de Amboinsche quartieren niet veel bekend, by wast meest op kleen Ceram, de Kust van Hitoe, en de Eilanden in 't noord-westen van Amboina gelegen. De eerste en tweede zoorte beminnen vlakke stranden, zandige plaatszen, die lugtig zyn, en daar omtrent rivieren loopen. De derde zoorte heb ik gevonden op klippige stranden van kleen Ceram, en het daar aan gelegene kleene Eiland *Pulo Babi*, by de onzen genaamt het *Varkens Eiland*.

Gebruik. De Amboinezen gebruiken dit hout weinig, dewyl men 't zelden vind, en dat tot stylen aan buyzen, maar als men 't hebben kan van geheel oude boomen, kan men breede plankjes uit 't hert krygen, tot kistjes en lysten, dewelke gepolyst zynde, zeer fraay geolamd schynen, met geele streepen onder het graauwe en swartachtige hout doorlopende, schier als het *Lignum Sanctum* uit west-Indiën. Het buitenste hout werd als dan uit den witte bleek-geel, in de lengte gestreept als Dennen-bout, en redelyk durabel.

Ik heb uit dit hout verscheide lysten laten maken, die in 't eerste gantsch geen aanzien hadden, en lelyk-graauw schenen, maar na 't polysten wonder glad wierden, en een aangename vermenging der coleuren vertoonden.

Met dit hout schynt over een te komen, of een tam geslagt daar van te zyn, het geen de Javanen en Maleyers *Pete* noemen, aan bladeren en vruchten met de eerste zoorte gantsch over een komende, behalven dat de zaatkorts, als ze ryp zyn, swart worden, dog van binnen mede groen, en scherp van smaak. De boomen zyn hoog en regt, met een ligt-graauwe, dikke, en evene schorsse. Het hout is geelder dan aan 't Amboinsche, te weten, bleek-geel, in den ouderdom mede een swartachtig of bruyn hert met geele strepen geolamd. Deze boomen vind men op Sumatra omtrent *Jamby*, op Java omtrent *Bantam* en *Chirrebon*, aan de zandige oevers van de groote rivieren, daar zyne groote wortelen schuylplaatszen verstreken voor Aelen, *Lampreyen*, *Garnalen* &c. van daar is by ook op *Baly* gebracht, alwaar by *Balan Djingan* biet. Zyne vruchten nog groen en week zynde, werden met schil met al raauw gegeten tot *Bacassan* en *Visschen*, dewylze een aangename scherpigheid by haer hebben, dog diese nuttigen, hebben voor een etmaal een zeer swaare asem, stinkende als oude pis, ja ook zelfs in 't wateren en kamergang, niet te minz woord voor een gezonde kost gebouden, en daarom op de passer verkogt. Omtrent *Jamby* worden deze stammen zo groot, dat men wyde houte bakken daar uyt maakt,

dicti, hique ex ipso obscure fusco corde excavantur, exterius enim lignum inutile est. Ex albo ejus ligno levia fabricant navigia, ut & oblongos clypeos. Juniora ejus folia ac virides fructus a plebe instar oleris coquantur ut & ad pisces. Monoxyla ista ex albo hoc formant ligno, quum in aqua marina sit durable, nigrumque ejus tollunt cor ob pondus. Dulangs seu crateres isti aliquando ita nigrescunt ac splendent, ac si ex cinereo Ebano essent formati, semper vero venis pallidioribus distincti sunt. Binæ aliæ species in Amboina raro in usum advocantur.

In Leytimora hoc lignum non *Caju Morea*, sed *Caju Ticos*, h. e. *Murinum lignum* vocatur, quum odore suo mures adlicit, vel ad talem domum adcurrunt, in qua ejus rami sunt depositi: Videtur tamen quodammodo ab Hitoensi differre, quum arbor sit alta litorea, corticem gerens album & glabrum, sed ejus folia sunt minora illis *Caju Salowacco*, sed rariora.

Ejus filiquæ itidem sunt minores, linguæformes, ac tenues, quatuor pollices longæ, digitum latæ, in multos angustos & transversales isthmus divisæ, in quibus oblongæ & angustæ reconduntur fabæ: Trunci lignum est molle, album, & fungosum gerit cor instar Sambuci, ut & rami; in *Laba* crescit. Ejus cortex supra porphyritim confusus & in aqua maceratus instar saponis spumam excitat, quo vestes eluuntur.

Hæc arbor ab aliis, uti dictum est, *Kellor Laut* vocatur, *Kellor* autem *Utan* alia est arbuscula frutescens tantum, longos emittens ramos flagellofos, foliis *Kellor* onustos, fructusque gerens instar *Catjang*, cujus filiquæ plurimæ simul dependent, unde & inter fructus silvestres flagellofos numerari meretur. Ternatenses hanc vocant *Sari Sari* & *Gumma Sari Sari*: Ejus cortice utuntur Ternatenses fæminæ in decocto post partum. In Amboinæ quoque vallibus crescit, longis sese extendens flagellofis ramis, qui cortice obscure fusco ac succoso obducti sunt.

Tabula Vigesima Octava

Ramum exhibet *Ligni Murini*, floribus fructibusque onusti, quod nomine *Ticos* arboris apud *Valent.* pag. 221. obcurrit.

by de Maleyers Dulang genaamt, en dat nog uit 't donker-graauwe bert, want het buitenste bout en deugt tot niets. Uit 't zelfde witte bout makenze ook baare praauwen, als mede de langwerpige schilden. De jonge bladren en groene vruchten werden by 't slegte volkje gekookt als ander Sajor, en dat meest by visschen. De voornoemde eenboutige praauwen makenze uit het witte bout, het welk in zee-water durabel is, het swarte bert daar uit nemende, wegens zyn swaarte. De Dulangs werden zomtyds zo swart en blinkende, als het graauwe Ebbenhout, dog altyd met ligte aderen gemengt. De twee andere zoorten heb ik in Amboina weinig zien gebruyken.

Op Leytimor noemenze dit hout niet *Caju Morea*, maar *Caju Ticos*, dat is Muizenhout, om dat 't met zyn reuk de muizen aan zig trekt, of in een buys doet komen, daar men zyne takken heen legt; het schynd evenwel, dat 't van 't Hitoëze wat verschildt, want 't is een booge strand-boom, met een witte en effene schorsse, maar de bladeren zyn wat kleender van aanzien, als die van *Caju Salowacco*, dog ydeler. De bouwen zyn ook kleender, tonge-formig, en dun, vier duymen lang, een vinger breed, in veele smalle en dwers-bultjes verdeelt, daar in lange smalle boontjes leggen. Het hout van den stam is week, wit, en heeft een voos bert, gelyk vier, als ook de takken; het wast in de Laha: Zyne schorsse op een steen gekneust, en in water gekneet, schuymt als zeep, waar mede men de kleeden wast.

Deze boom werd by andere, als gezegt, *Kellor Laut* genaamt, maar *Kellor Utan* is een ander boompje, blyvende maar een kleene beester, met lange rankagtige takken, met bladeren als *Kellor*, en vruchten als *Katjang*, met veele bouwen by malkander hangende, daarom men 't ook onder de buseb vrouwen mag rekenen. De Ternatennen noemen 't *Sari Sari*, en *Gumma Sari Sari*. Zyne schorsse gebruiken de Ternataansche Vrouwen tot een drank na 't baren. Dit wast mede op Amboina in sommige waleyn, met lange uitgebreide takken en een donker-bruine sappige schorsse.

De acht- en twintigste Plaat

Vertoont een Tak van het *Muizenhout*, met zyn bloemen en vruchten, het geen onder de naam van *Tikos Boom* by *Valent.* pag. 221. voortkomt.

CAPUT VIGESIM. QUINTUM. XXV. HOOFDSTUK.

Carbonaria. *Caju Maas*.

Caju Maas arbor est alta, ulnam plerumque crassa, aliquando binas. Ejus truncus nunc rotundus nunc angulosus est, tenui obductus cortice, semi digitum circiter crasso, externe fusco seu ex cinereo flavescente, sæpe etiam fusco viridi quasi mucore obducto, interpersis maculis ex fusco cinereis, qui si densus sit, externe rubent instar casei Edamensis, per longitudinem hic cortex sæpe fissus est, & in ramis nigricat, in vetustis vero & inferiore trunci parte multo crassior est, rugosus, & fissus: Denfam gerit comam, multosque incurvos ramos. Folia brevibus infident petiolis solitaria, & alternata & opposita, maximeque conveniunt cum illis *Tanjong Laut*, seu illis *Ebeni*, tres cum dimidio & quatuor pollices longa, binos lata pollices, firma, longoque apice donata, subtus vero tenuiter venosa sunt, superius glabra, obscure viridia, nervus autem medius subtus protuberat, superius vero glaber est.

Flores brevibus in racemis progerminant plurimi simul juncti, qui primo viridia sunt capitula, in flosculos sese aperientia expansos, pentapetalos, virescentes, squamosos, extrorsum inflexos, in quorum centro quinque alia alba petala haud multo longiora prioribus excresecunt. Horum medium repletum est staminibus brevibus fordide albicantibus, foveam exformantibus, mense Novembri hi flosculi progerminant, fructusque huc usque me latent, immo ipsos carbonarios, qui has cædunt arbores.

Recens arboris cortex tenuis est, sed per fumum indurefcit, atque interne rubet, nullum vero notabilem

Houtskool-Boom.

Caju Maas werd een boogen boom, in 't gemeen een vadem dik in de rondte, zomtyds ook twee. De stam is zomtyds rond, zomtyds wat boekig, bekleed met een dunne schorsse, omtrent een halve vinger dik, van buiten vaal, of uit den graauwen geelachtig, dikwils met een groenachtig mos, als schimmel, bekleed met bruin-graauwe plekken tusschen beide, 't welk afgeschraapt zynde, vertonenze baar rood, als een Edamsche kaas van buiten, zy heeft ook in de lengte zyne scheuren, en aan de takken is ze swartachtig, maar aan de oude en onderste stam is ze veel dikker, ruyg, en geborsten: Zy heeft een digte kruyn van loof, met veele kromme takken. De bladeren staan op korte steelen, enkeld en verwisseld boven en tegen malkander, hebbende groote gelykenisse met die van *Tanjong Laut*, of met die van 't *Ebbenhout*, drie en een half en vier duymen lang, twee vingers breed, styf, en met een lange spits voor aan, van onderen fyn geadert, van boven glad, swart-groen, en de middelzenuwe steekt onder uit, boven even.

Het bloeizel komt voort aan korte trosjes, veele by malkander, zynde eerst groenachtige knopjes, die baar openen in kleine bloempjes, wyd geopent, gemaakt van vyf groenachtige blaadjes, als visch-schubbeljes, die buyten staan, daar binnen zyn vyf andere witte blaadjes, niet veel langer dan de eerste. Het middelste is uitgevult met korte wyl-witte draadjes, maakende in de midden een kuyltje. Men heeftze in November, en de vruchten blyven nog onbekend, ook by de Koolbranders, die nogtans deze boomen omkappen.

De versche schorsse is wel dun, word egter door 't rooken hard en styf, van binnen roodachtig, en zonder merkelyke